

Suomalaisuuteen viittaavien merkintöjen käyttäminen alkoholijuomien pakkauksissa

16.2.2005 Dnro 73/43/2005

Koska uudistettu elintarvikkeiden pakkausmerkintöjä koskeva asetus tuli voimaan 1.1.2005, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira) päivitti alkoholijuomien pakkausmerkintöjä koskevat ohjeensa. Tämä ohje kumoaa Tuotevalvontakeskuksen 19.3.2004 (Dnro 31/43/2004) antaman vastaavan nimisen ohjeen.

Tällä ohjeella Valvira pyrkii selventämään vaatimuksia alkoholijuomien alkuperämaamerkinnoistä. Alkuperämerkintöjen lisäksi alkoholijuomiin sovelletaan yleisiä pakollisia päällysmarkintävaatimuksia sekä eräitä tuoteryhmäkohtaisia kansallisia ja yhteisösäädöksiä, jotka pakkausmerkintöjä laadittaessa tulee ottaa huomioon.

Säännökset alkoholijuomien päällysmarkinnöille

Alkoholijuomien päällysmarkinnöistä säädetään elintarvikkeiden pakkausmerkintäasetuksessa, mikäli niistä ei säädetä muussa lainsäädännössä (kauppa- ja teollisuusministeriön asetus elintarvikkeiden pakkausmerkinnöistä 1084/2004). Pakollisiksi päällysmarkintätiedoiksi elintarvikkeille on määrätty mm. alkuperämaa tai -alue, jos sen puuttuminen voi johtaa ostajaa harhaan.

Alkoholilain mukaan miedon alkoholijuoman mainonta ja muu myynninedistämistoiminta on kiellettyä mm. jos siinä annetaan alkoholista, sen käytöstä, vaikutuksista tai muista ominaisuuksista totuuden vastaista tai harhaanjohtavaa tietoa.

Alkoholijuoman valmistaja vastaa kulutukseen luovuttamansa alkoholijuoman laadusta ja koostumuksesta sekä siitä, että tuote ja sen päällysmarkinnat ja muu esittely ovat siitä annettujen säännösten ja määräysten mukaisia. Valviran tehtävänä on mm. valvoa tämän vastuun toteutumista ja tarvittaessa kieltää alkoholijuoman luovuttaminen markkinoille tai velvoittaa korvauksetta poistamaan alkoholijuoma markkinoilta, jos tuotteen esittely on siitä annettujen säännösten ja määräysten vastainen.

Perustelut

Elintarvikkeiden päällysmarkintöjen avulla kuluttaja muodostaa käsityksen tuotteesta ja tekee valintoja eri tuotteiden välillä. Alkoholijuomien pakkausmerkinnöistä saa tietoja mm. tuotteen laadusta, alkoholipitoisuudesta ja valmistustavasta. Pakkausmerkinnät suojaavat siten kuluttajaa sekä terveydellisesti että taloudellisesti.

Pakkausmerkinnät voidaan jaotella yleisiin ja erityisiin merkintöihin. Yleiset merkinnät on tehtävä kaikkiin elintarvikkeisiin, jollei muualla toisin ole säädetty. Yleinen merkintävaatimus on mm. alkuperämaan merkitseminen, jos sen puuttuminen voi johtaa kuluttajaa harhaan.

Elintarvikkeen alkuperämaaksi katsotaan maa, jossa elintarvike on pääosin valmistettu tai tuotettu. Valmistuksena ei tässä yhteydessä pidetä alkoholijuoman vähäistä käsitteilyä/jatkojalostusta, kuten esimerkiksi pullotusta, suodatusta, lisäaineen lisäämistä tai laimentamista, koska ne eivät olennaisesti muuta juomaa. Valmistukseksi ei Valviran näkemyksen mukaan myöskään voida katsoa kahden nesteen sekoittamista keskenään. Edelleen vettä ei oteta huomioon sellaisena raaka-aineena, jonka perusteella arvioidaan tuotteen alkuperää (esimerkiksi appelsiinimehusta ei voi koskaan tehdä laimentamalla suomalaista).

(Edellä esitetty ei vaikuta alkoholilain 7 §:n vaatimukseen alkoholijuomien valmistusluvasta toiminnassa, jossa jatkokäsitellään tai astioidaan muualla valmistettua verotonta alkoholi-juomaa.)

Kuluttaja yhdistää usein toisiinsa juoman ja sen valmistuspaikan. Koska näin ei kuitenkaan aina ole, alkuperämerkinnän puuttuminen saattaa antaa kuluttajille mielikuvan väärästä alkuperästä. Valvira katsoo, että sekä kuluttajien että tuottajien oikeutettujen etujen vaalimisen kannalta on juoman alkuperämaa merkittävä etikettiin oikein ja yksiselitteisesti. Etikettimerkintöjen harhaanjohtavuutta eli alkoholilain mainontasääntöjen vastaisuutta arvioitaessa huomioon otetaan kaikki pakkauksessa olevat merkinnät, kuten tuotenimi, tavaramerkit, logot, kuvitus, tekstit ja tieto tuotteesta vastuussa olevasta elinkeinonharjoittajasta sekä näiden merkintöjen yhdessä synnyttämät mielikuvat.

Eriyisen ongelmallisia ovat juomat, joita ei ole valmistettu Suomessa, mutta joiden

- etiketin kuvituksessa käytetään Suomeen tai suomalaisuuteen liittyviä aiheita
- tuotenimi on suomalainen
- markkinointi tapahtuu suomalaisten kauppaketjujen omina tuotemerkeinä (ns. private label tuotteet)
- etiketissä on suomalaisuuteen viittaavia merkintöjä, kuten "Pure Finnish", "Product of Finland" ja "100 %:sti suomalainen"
- etiketissä on lainauksia suomalaisesta kirjallisuudesta; sekä
- etikettiin tuotteesta vastuulliseksi elinkeinonharjoittajaksi on merkitty suomalainen myyjä, valmistuttaja tai maahantuoja.

Lisäksi erityistä huomiota on syytä kiinnittää suunniteltaessa päällyysmerkintöjä alkoholijuomille, joiden raaka-aineita voidaan tuottaa Suomessa (esim. ohra).

Alkuperämerkintöjen säätelyn tavoitteena on estää kuluttajien harhaanjohtaminen ja siksi esimerkiksi merkinnät "Made in Europe/EU" eivät epätasällisyytensä vuoksi ole yksinään riittäviä juoman alkuperän tunnistamisen kannalta.

Jos etikettimerkinnöistä voi saada harhaanjohtavan käsityksen juoman alkuperästä, on oikea alkuperämaa tai -alue ilmoitettava niin selvästi, että sekaannuksen vaaraa ei synny.

Alkuperämerkinnöistä on eräissä tapauksissa säädetty juomatyyppin omassa erityislainsäädännössä. Viinin alkuperän merkitsemisestä on säädetty erikseen neuvoston asetuksen 1493/1999 liitteen VII kohdassa A 2 a ja komission asetuksen 753/2002 artiklassa 35. Tarkemmat ohjeet alkuperämaan merkitsemisestä viineihin saa Tuotevalvontakeskuksen viinien päällyysmerkintäohjeesta 13.1.2005 (22/43/05). Väkevien alkoholijuomien kuvauksessa käytettävät nimitykset "Suomalainen Vodka", "Finsk Vodka" ja "Vodka of Finland" edellyttävät lisäksi, että juoma on kokonaan valmistettu ja pullotettu Suomessa. Myös merkinnät "Suomalainen Marja-/Hedelmälikööri", "Finsk Bär-/Fruktlikör" ja "Finnish Berry-/Fruit Liqueur" edellyttävät juoman valmistusta ja pullotusta kokonaan Suomessa.

Erikseen mainittakoon, että alkoholilain vaatimus siitä, että mainonta ei saa olla harhaanjohtavaa, koskee pakkausmerkintöjen ohella myös muuta mainontaa ja myynninedistämistä.

Tällä ohjeella Valvira ei ota kantaa tuotteiden vapaaehtoisiin alkuperää osoittaviin yksityisten järjestöjen merkintöihin (kuten Avainlippu ja Joutsenmerkintä), joiden myöntöperusteissa arvioidaan mm. tuotteiden raaka-aineiden alkuperää ja kotimaisen työn merkitystä valmistuksessa (esim. kierrätyspullojen pesun aiheuttamat työkustannukset).

Valvira on tietoinen, että Suomen markkinoilla on alkoholijuomia, joiden alkuperän ilmoittamistapa voi johtaa kuluttajia harhaan. Tästä syystä Valvira katsoo aiheelliseksi antaa seuraavan ohjeen.

OHJE Valvira kehottaa alkoholijuomien valmistajia ja maahantuojia

- olemaan toistamatta harhaanjohtavia merkintöjä kotimaisuudesta/suomalaisuudesta alkoholijuomien etiketeissä tai muussa myyninedistämismateriaalissa; ja
- lisäämään pakkausmerkintöihin tiedon juoman alkuperämaasta silloin kun sen ilmoittamatta jättäminen voi johtaa kuluttajaa harhaan.

Tieto juoman alkuperämaasta voidaan merkitä etikettiin esimerkiksi viittauksella ”valmistettu ...laisesta alkoholista” tai ”oluen alkuperämaa...” täydennettynä kyseistä maata koskevalla tiedolla.

Mikäli valmistukseen käytetyn alkoholin alkuperämaa vaihtelee juomaerittäin, voi merkinnän tehdä esimerkiksi viittauksella ”valmistettu ...laisen ja ...laisen alkoholin sekoituksesta”.

Lisätietoja alkoholijuomien pakkausmerkinnöistä saa Valvirasta p. 09-7729 2450 tai s-posti: alkoholi@valvira.fi